

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פרשת השבוע נשא תשע"ט

יהודה ודן, מי מוביל ולאן?
הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

יהודה ודן - שני השבטים הגדולים ביותר, בולטים מאוד בתחילת ספר במדבר. בשבט יהודה שבעים וארבע אלף ושש מאות לוחמים מגיל עשרים ומעלה (במדבר א' כז) ובשבט דן ששים ושלשים אלף ושבע מאות (שם ט).

יהודה ודן הם ראשי דגלים (שם, ב' ג, כה). כמוביל וכמאסף מציבים את החזקים ביותר. יהודה הוא המוביל שנאמר: "כל הפקדים למחנה יהודה... ראשונה יסעו" (שם, שם ט). דן הוא האחרון במסע שנאמר: "ונסע דגל מחנה בני דן מאסף לכל המחנות" (במדבר י' כה).. שני השבטים הללו הם גם שכנים אחרי הכניסה לארץ וחולקים במשותף שני ישובים המופיעים גם בהפטרות נשא: "זאת נחלת מטה בני יהודה למשפחתם: ויהיו הערים מקצה למטה בני יהודה... בשפלה אשתאול וצרעה (יהושע ט"ו כ-כא, לג). "למטה בני דן למשפחתם... ויהי גבול נחלתם צרעה ואשתאול" (שם י"ט מ-מא).

ההפטרה עוסקת בשמשון שפעל שם: "ותחל רוח יקנו לפעמו במחנה דן בין צרעה ובין אשתאול" (שופטים י"ג כה). חז"ל לימדונו כי הוא ואביו, אביהם משבט דן ואמותיהם באו משבט יהודה. וז"ל המדרש: "מלמד שהיה אביו מדן ואמו של מנוח מיהודה וע"ז אמר יעקב (בראשית מ"ט טז) "דן ידן עמו" וגוי כמיוחד שבשבטים זה יהודה. לכך הקישו ליהודה שמארץ יהודה היה ואמו היתה מיהודה וכן מנוח היה מדן ואשתו היתה מיהודה נמצא שמשון בא משבט דן ומשבט יהודה" (במדבר רבה וילנא) פרשת נשא פרשה ו). למדנו מכאן כי הקרבה הגאוגרפית גרמה גם לקרבה משפחתית.

עיון בפרקי שמשון מציב בפנינו אתגר, הא כיצד ומדוע התרחש המאורע העצוב הבא: "ויילך שמשון וילכד שלש מאות שועלים ויקח לפדים ויפן זנב אל זנב וישם לפיד אחד בין שני הזנבות בתוך: ויבער אש בלפידים וישלח בקמות פלשתים ויבער מגדיש ועד קמה ועד כרם זית... ויף אותם שוק על ירך מכה גדולה וירד וישב בסעף סלע עיטם: ויעלו פלשתים ויחגו ביהודה וינטשו בלחי: ויאמרו איש יהודה למה עליהם עלינו ויאמרו לאסור את שמשון עלינו לעשות לו כאשר עשה לנו: וירדו שלשת אלפים איש מיהודה אל סעף סלע עיטם ויאמרו לשמשון הלא ידעת כי משלים בנו פלשתים ומה זאת עשית לנו ויאמר להם כאשר עשו לי כן עשיתי להם: ויאמרו לו לאסורך ירדנו לתתך ביד פלשתים ויאמר להם שמשון השבעו לי פן תפגעו בי אדם: ויאמרו לו לאמר לא פי אסור נאסורך ונתנוך בידם והמת לא נמיתך ויאסרוהו בשנים עבתיים חדשים ויעלוהו מן הסלע" (שופטים פרק ט"ו ד-ג).

היתכן כי אנשי יהודה הסגירו לידי הפלשתים את שמשון שכנס, קרוב שבטם (מצד אמו וסבתו)? התשובה נמצאת בדברי בני שבט יהודה: "הלא ידעת כי משלים בנו פלשתים", כלומר אין לנו ברירה, אנחנו משועבדים לפלשתים והם מושלים בנו. אנו חייבים לציית לפקודות שלהם אחרת יבולע לנו. זה מה שגרם לחלק ניכר מבני שבט דן לעלות צפונה כמובא בסוף ספר שופטים שהרי הלחץ הפלישתי דחק בהם לממש את ברכת משה (עיינו שופטים י"ח א-ב ואילך, דברים ל"ג כב).

אכן, גם בספר שמואל, בימי שאול, אנו מוצאים את הפלישתים מסתובבים ברחבי נחלת יהודה ובנימין בוזזים ושלולים. "ויצא המשחית ממחנה פלשתים שלשה ראשים הראש אחד יפנה אל דרך עפרה אל ארץ שועל: והראש אחד יפנה דרך חרון והראש אחד יפנה דרך הגבול הנשקף על גי הצבעים המדברה" (שמו"א י"ג יז-יח). "ויאספו פלשתים לחיה ותהי שם חלקת השדה מלאה עדשים והעם נס מפני פלשתים... וחיית פלשתים חנה בעמק רפאים... ומצב פלשתים אז בית להם" (שמו"ב כ"ג יא).

הפלשתים גם שלטו על תעשית המתכת: "והקדש לא ימצא בכל ארץ ישראל כי אמר אפרו פלשתים פן יעשו העברים קרב או חנית" (שמו"א י"ג, שם יט).

וכל זה קשור למגילת רות, מאז הכישלון של אלימלך ובניו, המתואר בתחילת המגילה, גלה שלטון משבט יהודה. רוב תקופת השופטים, שמואל ושאול, שבט יהודה היה משועבד לפלשתים שמשלו בו. ברכת יעקב ליהודה התחילה להתקיים רק עם עליית דוד, המופיע בסוף המגילה. (נרחיב, בע"ה, בנושא בספרנו החדש 'צפנת שמואל' האמור להתפרסם בקרוב).

דורנו, שזכה לעצמאות ולהשתחררות משלטון זרים, חייב לשמור על המתנה היקרה הזו מכל משמר. נזכור זאת ערב מתן תורה ולפני תקופת בחירות נוספת שנכפתה עלינו.

לעיין הרב אשר וסרטיל ז"ל נלביע ט' בכסלו תשע"ט	לעיין הרב ישראל רוזן זצ"ל נלביע י"ג בחשוון תשע"ח	לעיין ר' מאיר ז"ל בן יחזקאל שרגא ברכפלד	לעיין מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב נלביע י' בתמוז תשע"ד	לעיין הרב אשר וסרטיל ז"ל נלביע ט' בכסלו תשע"ט
לעיין הרב שלמה מרזל זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלביע י' באייר תשע"א	לעיין הרב ראובן אברמן זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלביע ט' בתשרי תשע"ו	לעיין דוד צבי טרשנסקי ז"ל בנם של יצחק ונעמי הי"ו נלביע כ"ח באייר	לעיין גב' אסתר שמש ע"ה נלביע כ' באב תשע"ז	לעיין מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלביע י"ז בסיוון תשע"ד

לעיין אברהם קליין ז"ל, נלביע בליג בעומר תשע"ט
לעיין גב' לוריין הופמן ז"ל
לעיין הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

Eretz Hemdah
2 Bruriya St. POB 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

ארץ חמדה, ע"ר
רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

www.erezhemdah.org info@erezhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

הלכה פסוקה

תקצירים מתוך פסקי דין – רשת בתי הדין 'ארץ חמדה גזית'

עורך: הרב הדיין עקיבא כהנא, חוקר במכון משפט והלכה בישראל.

נזקים שנגרמו כתוצאה מעבודות עפר

'ארץ חמדה גזית' פתח תקוה / תיק מספר 78026 / כסלו תשע"ט

דיינים: הרב ציון כהן, הרב אהרן פלדמן, הרב אבשלום בידני

המקרה בקצרה:

הנתבעת היא חברת בנייה ששכרה את שירותיו של קבלן על מנת לבצע חפירות במגרש מסוים, הקבלן ביצע את עבודתו, אך פינה את העפר למגרש שכן, שבאותו זמן היה בבעלות גוף מסוים, לאחר זמן המגרש נמכר לתובעת, והיא תובעת את הנתבעת לשלם את עלות פינוי העפר מהמגרש בסך 66,000 ₪.

פסק הדין: הנתבעת, חברת הבנייה, פטורה מתשלום עלות פינוי העפר.

נימוקים בקצרה:

א. הגדרת הנזק של עפר המונח במגרש שכן המשנה בבבא מציעא (ק"ז, ב) קובעת שאדם חייב לסלק את ממונו מהשטח של חבירו, גם כשהממון נפל לשם מאיליו, וגם כשהוא מפקיר את ממונו.

לדעת הברכת שמואל (בבא קמא סימן ב) יש לאבנים דין בור שיש לפנותו גם כשאינו מזיק. דעת החזון איש (בבא בתרא יד, טו) שיש חובה לסלק את הרכוש מדיני נזקי שכנים, המחייבים להרחיק מטרד גם כשאין היזק ישיר. אמנם, בבבא קמא (כ"ט ע"ב) נאמר שאדם שהפקיר את חפציו לאחר שהם נפלו, פטור מתשלום על נזקים שנגרמו מהם. אולם, תוספות (בבא מציעא ק"ז, ב, ד"ה אמר ליה) הסבירו שכאשר חפץ נפל לשטח של חברו, מטרת ההפקר היא רק להשתמט מחובת הפינוי ואין כוונת האדם באמת לוותר על ממונו. בתוספות הרא"ש הסביר שיש להבדיל בין אדם שהפקיר את חפציו לפני שקרה נזק (הדין בבבא קמא), שההפקר תקף, לבין אדם שהפקיר לאחר שקרה נזק (הדין בבבא מציעא), אז יש לחייבו. מכאן, שבמקרה זה, השלכת העפר בשטח של אחר מחייבת את פינויו.

ב. חיוב בעלים של רכוש כאשר אדם אחר השליך אותו במקום אסור במקרה הנדון, העפר של הנתבעת הונח בשטח של הנתבעת על ידי הקבלן. בנוגע למקרה אחר כתבו הרמב"ם, הראב"ד (נזקי ממון יג, י) והשו"ע (ח"מ ת"ג, ב), שבמקרה של תאונת שרשרת, מי שאשם בתאונה חייב בכל הנזקים, גם כאשר הם נוצרו על ידי ממון של אדם אחרים שהיו מעורבים בתאונת השרשרת.

פוסקים אלה לא עסקו בשאלה מה דין כאשר מי שהיה מעורב בתאונת השרשרת היה יכול לפנות את רכושו מהדרך כדי למנוע נזק נוסף. על כך הרמב"ן (מלחמות ה' בבא קמא טו, א) כתב שבעל החפץ פטור גם אם היתה לו אפשרות לפנות את החפצים, וכן פסק הרמ"א (ח"מ ת"ג, ב). גם הגר"א (ח"מ ת"ג, ה) פסק כך, והביא דעות חולקות שמזמן שנודע לבעל החפץ, ולא פינה את חפצו הוא חייב בנזקים שהחפץ גרם.

נמצא שיש מחלוקת במקרה בו אדם אחד (במקרה שלפנינו, הקבלן) גרם לכך שממונו של אדם אחר (במקרה שלפנינו, הנתבעת) יהיה מונח במקום הגורם נזק.

ג. האם העפר היה בבעלות הנתבעת לאחר חפירתו?

אלא שלטענת הנתבעת העפר היה בבעלות הקבלן ובאחריותו, ומבחינתה הדבר היחיד החשוב הוא שהחול יפונה למקום מורשה. לטענתה, היא החתימה את הקבלן על כך שאין לה אחריות לחול. לפי ההלכה אדם שהניח חפץ במקום שאין הוא מעוניין בו, החפץ נהיה הפקר (ב"מ כא, א, שו"ע ח"מ רס, ט) וכך הדין בכל מקרה שברור שאדם אינו רוצה בבעלות על החפץ (מחנה אפרים זכיה מהפקר ו).

לפיכך, במקרה זה נראה שהנתבעת הפקירה את העפר והיא אינה אחראית על מה שהקבלן עשה בו.

ד. האם מעסיק אחראי לנזקים שגרם קבלן מטעמו?

מפסיקת השו"ע (ח"מ שפד, ג) עולה שיש אחריות לנזקים שגרם פועל, וכמו כן חפץ של אדם המונע שימוש של אדם אחר ברכושו, מחייבים אותו לפנותו (רמ"א ח"מ שפו, ג), אך במקרה שלנו את הנזק יצר קבלן הנתבעת, ולא הנתבעת. אבל כיון שפינוי החול נעשה בניגוד לדעתה של הנתבעת אין לה אחריות לנזק.

ה. חיוב לפי פקודת הנזיקין

הנתבעת טענה שיש לחייב את הנתבעת לפי פקודת הנזיקין הקובעת אחריות שילוחית על מעסיק שעובד שלו ביצע נזק, פוסקים רבים אכן סבורים שיש תוקף לחוק זה, משום שהוא לתקנת בני המדינה. או לפחות לחלקים ממנו, אך נראה שהחוק קובע אחריות למעסיק רק במקום בו הוא הפיק תועלת ממעשי העובד, במקרה שלנו לא הופקה כל תועלת ממעשי העובד, ולכן אין אחריות גם לפי פקודת הנזיקין.

למעבר לפסק הדין המלא

לע"נ מרים ריגלר ע"ה רעייתו של ד"ר מיכאל ריגלר הי"ו נלבי"ע אייר תשע"ח	לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג	לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה	לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח
---	---	---	---

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

(מתוך ח"א)

Malmö, Sweden

מלמו, שוודיה
אדר, תנש"א

גיור ילד שנולד לאם נוצריה הממשיכה לחיות עם בעלה היהודי

שאלה

מקרה מאד נפוץ בקהילה: ילד או ילדה (מתחת לגיל בר/בת מצווה) מאמא נוצרית ואב יהודי, הילד/ילדה למד בבית הספר של הקהילה שהוא חינוך יהודי מינימלי רק פעם אחת בשבוע לשעה וחצי; אבל הוא מזדהה כמו יהודי ואומר שרוצה להיות יהודי וגם מאוד רוצה בר/בת מצווה.

אני שמעתי, ואפילו קראתי מאמרים הנכתבים ע"י רבנים אורתודוקסים מארה"ב, שאפשר להקל במקרים כאלו, כלומר – אע"פ שבדרך כלל אנחנו אומרים זכין לאדם שלא בפניו (וכאן לגייר את הילד על דעת ב"ד זה כאילו שזה לא בפניו), וכאן קשה לומר שזה זכות לגייר את הילד שהרי הוא גדל בבית של אינם שומרי מצוות, אבל זה עדיין נחשב לזכות שהוא בין כה וכה יגדל בתוך הקהילה היהודית, וזכות לו להיות יהודי אפילו לא שומר מצוות. איך הרב רואה את השיטה לגייר את הילדים האלה בהיותם קטנים? האם אפשר להקל בגיור של קטנים יותר מבמבוגרים?

תשובה

גיור איננו מעשה שמטרתו לאפשר שילוב בחיי הקהילה, או עריכת בר מצווה בלבד, אלא חייב להיות כרוך בקבלת עול מצוות¹. לפיכך, אם המצב בבית המדובר הוא שאין מקיימים בו מצוות כלל ואין חינוך לכך², אזי, אין כל אפשרות בשלב זה לגייר את הילד, משום שאין ביטחון שיקיים מצוות לאחר מכן, ואולי אף יתנגד לכך אם ילך בדרכה של אימו³. (ואע"פ שאומר שרוצה בכך – מ"מ הרי אינו מכיר את היהדות לאשורה, לא לפי מה שרואה בבית ולא לפי החינוך ליהדות, המועט ביותר, שמקבל בבית הספר). במקרה כזה, גם נראה, שאין לצרף את הילד במסגרות החינוך היהודי לנוער בקהילה, משום שאין לאותה משפחה שום מגמה לקיום של תורה ומצוות, וצירופו למסגרות הללו עלול להתפרש כהכרה ביהדותו על סמך אביו היהודי, וזה מוביל לנישואי תערובת והקלת ראש בכל העניין. אף בעל האגרות משה⁴ כשהקל לגייר ילדים על דעת ב"ד, כשהאם היתה רפורמית או קונסרטיבית, דיבר דווקא במקרה שלומדים בבית ספר דתני אצל מורים ייראי שמיים, ומצוי שיגדלו להיות שומרי תורה ומצוות.

¹ שו"ע יו"ד, סי' רס"ח, סעי' ג'.

² וזה לא יכול להיות אחרת כשהאב נשוי לאישה נוצרייה.

³ ואף בדיעבד יש לדון על פי הסוגיא – כתובות, דף י"א, ע"א - שהגיור איננו תופס.

⁴ אגרות משה אבן העזר, ח"ד, סי' כ"ו, אות ג'.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

מתפללים לרפואתם השלימה של:

רפאל יצחק בן חנה
מאיר בן דינה ציפורה
נתנאל אילן בן שיינא ציפורה
יוסף (יוסי) בן חנה
שרה בת שולמית
אליעזר יוסף בן חנה ליבא
יפה בת רחל יענטע
נחמה צביה בת שושנה ברינא

ניר רפאל בן רחל ברכה
יצחק אייזיק בן חיה אסתר
יאיר מנחם בן יהודית חנה
רפאל ישי בן צפורה פייגא
רועי משה אלחנן בן ג'ינה דב'רה
דוד חיים בן סרח
מאירה בת אסתר
ליליאן בת פורטונה
רוחמה רחל בת שושנה
בתוך שאר חולי עם ישראל

יהודה בן חיה אסתר
דוד חיים בן רסה Rassa
יוסף בן רחל חלילי
נתנאל בן שרה זהבה
יוסף בן סרח
נעמי בת אסתר
רבקה רינה בת גרונה נתנה
ברכה בת מרים רחל
איילת חן בת שולמית